

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Jaromíra Jirsy a soudců Josefa Fialy a Jana Filipa (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatelů 1. **Mgr. Veroniky Altnerové**, a 2. **Mgr. Patrika Altnera**, obou zastoupených JUDr. Václavem Veselým, advokátem, sídlem Gutova 3297/4, Praha 10 – Strašnice, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. června 2016 sp. zn. Ncn 178/2016, za účasti **Nejvyššího soudu**, jako účastníka řízení, a **České strany sociálně demokratické**, sídlem Hyberská 1033/7, Praha 1 – Nové Město, zastoupené prof. JUDr. Miroslavem Bělinou, CSc., advokátem, sídlem Pobřežní 370/4, Praha 8 – Karlín, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

- I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 6. června 2016 sp. zn. Ncn 178/2016 bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatelů na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod a právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. června 2016 sp. zn. Ncn 178/2016 se ruší.**

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel JUDr. Zdeněk Altner domáhal zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, přičemž tvrdil, že jím bylo porušeno ústavním pořádkem zaručené právo na spravedlivé řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny) a že došlo k porušení čl. 1 a čl. 9 odst. 2 a 3 Ústavy. Současně Ústavnímu soudu navrhl postup podle § 39 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

2. Pro případ, že by věc napadla jako soudci Pavlu Rychetskému nebo Radovanovi Suchánkovi, vznesl stěžovatel námitky (podrobně zdůvodněné) jejich podjatosti. Vzhledem k tomu, že podle rozvrhu práce na rok 2016 ústavní stížnost napadla pod sp. zn. III. ÚS 1872/16 jako soudci zpravodaji Radovanu Suchánkovi, byla tato námitka předložena v souladu s uvedeným rozvrhem práce IV. senátu, který svým usnesením ze dne 19. 7. 2016 č. j. III. ÚS 1872/16-19 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>) rozhodl, že tento soudce je z projednání a rozhodování věci vyloučen. Věc byla následně přidělena jako soudci zpravodaji soudci Janu Filipovi.

3. Napadeným usnesením byla podle § 243 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) do právní moci rozhodnutí o dovolání odložena vykonatelnost rozsudku Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) ze dne 31. 3. 2016 č. j. 20 Co 496/2013-476 v části, kterou byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) ze dne 24. 11. 2004 č. j. 24 C 265/2000-95 ve výroku vyhovujícím žalobě JUDr. Zdeňka Altnera ukládajícím povinnost vedlejší účastníci (jako žalované) zaplatit žalobci 18 518 228 Kč se smluvní pokutou 0,3 % denně z této částky od 19. 7. 2000 do 31. 3. 2016 a 10% úroky z prodlení od 1. 4. 2016 do zaplacení, a v části, již byla vedlejší účastníci uložena povinnost zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů 815 931 Kč. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že by neprodleným výkonem (exekucí) napadeného rozhodnutí odvolacího soudu hrozila vedlejší účastníci závažná újma.

4. V průběhu řízení o ústavní stížnosti, a to dne 7. 11. 2016, stěžovatel zemřel. Přípisem ze dne 30. 1. 2019 informovala pověřená soudní komisařka soudce zpravodaje o tom, že v dědicím řízení vedeném u Okresního soudu Praha-západ došlo k určení okruhu dědiců, jimiž jsou Mgr. Veronika Altnerová a Mgr. Patrik Altner. Proto usnesením ze dne 5. 2. 2019 č. j. III. ÚS 1872/16-79 Ústavní soud rozhodl, že v řízení bude pokračováno s uvedenými právními nástupci stěžovatele.

II.

Argumentace stěžovatelů

5. V ústavní stížnosti stěžovatelé (pozn.: pod tímto pojmem nutno rozumět – podle kontextu – i původního stěžovatele) uvedli, že odklad vykonatelnosti pravomocného rozhodnutí je zásahem do právní jistoty účastníků řízení, a k aplikaci § 243 o. s. ř. je proto třeba přistupovat restriktivně. V této souvislosti upozornili, že ve svých replikách ze dne 25. 4. 2016 a 22. 5. 2016 předestřeli věcnou právní argumentaci, proč postup podle uvedeného ustanovení zde nepřipadá v úvahu, Nejvyšší soud, ač mu byl jejich obsah znám, se nevypořádal s jediným argumentem. Jde o signál o hlubokém pohrdání stěžovatelů, které nelze hodnotit jinak než jako projev ústavně nepřipustné libovůle.

6. Dále stěžovatelé namítli, že dovoláním lze napadnout pouze pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, přičemž výše uvedený rozsudek městského soudu nabyl právní moci 11. 4. 2016, vedlejší účastnice jej však napadla již dne 8. 4. 2016. Na podané dovolání tak nelze nahlížet jako na řádné dovolání, a tudíž aplikace § 243 o. s. ř. i z tohoto důvodu nepřichází do úvahy.

7. Stěžovatelé rovněž vyjádřili názor, že postup podle uvedeného ustanovení je možný až ve fázi, kdy dovolání, které nebylo soudem prvního stupně odmítnuto (§ 208 odst. 1 nebo § 241b odst. 2 o. s. ř.), bylo předloženo dovolacímu soudu (§ 241b ve spojení s § 242 a 243 o. s. ř.). Nejvyšší soud přípisem předsedkyně senátu JUDr. Blanky Moudré však před uplynutím zákonem stanovené lhůty k předložení dovolání a před provedením všech úkonů soudu prvního stupně si od Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) vyžádal předložení spisu, čímž si sám kauzu „přidělil“. Dne 6. 6. 2016 pak spis vrátil obvodnímu soudu k provedení úkonů soudu prvního stupně. Tímto způsobem zasáhl do ústavně zaručeného práva na zákonného soudce, když *de facto* ovlivnil přidělení kauzy konkrétnímu senátu tím, že nevyčkal přidělení nápadu konkrétnímu senátu po „oficiálním“ předložení spisu obvodním soudem na základě

rozvrhu práce a o odkladu vykonatelnosti rozhodl ještě předtím, než bylo postaveno najisto, že příslušné podání vedlejší účastnice je skutečně dovoláním.

8. V této souvislosti poukázali na přípis ze dne 26. 4. 2016 č. j. S 190/2016, v němž jim předseda Nejvyššího soudu sdělil, že daný postup není neobvyklý a lze jej *de facto* považovat za ustálenou rozhodovací praxi. To podle stěžovatelů evokuje otázku, v kolika případech se tak skutečně stalo, přičemž dle jejich šetření se tak stalo poprvé. Nejde tedy o ustálenou rozhodovací praxi, přičemž vedlejší účastnici takto byla poskytnuta výhoda, které se běžný dovolatel u tohoto soudu prakticky nemá šanci domoci. Ve zmíněných replikách přitom uvedl případy, kdy dovolatelům hrozila fakticky nenapravitelná újma, Nejvyšší soud o jejich návrhu buď nerozhodl vůbec, nebo s odstupem řady měsíců až let.

9. Nejvyšší soud měl dle stěžovatelů pochybit i v tom, že neodložil vykonatelnost pouze dovoláním napadeného rozhodnutí, tj. rozhodnutí odvolacího soudu, ale i vykonatelnost rozhodnutí soudu prvního stupně. Jeho rozhodnutí má být proto nejen nezákonné, ale z hlediska jeho obsahu má jít o postup *ultra vires*.

10. Stěžovatelé jsou dále názoru, že usnesení Nejvyššího soudu mělo obsahovat popis reálně hrozící konkrétní závažné újmy, což se ale nestalo. Z toho má plynout, že Nejvyšší soud § 243 o. s. ř. aplikoval mechanicky a formálně, aniž by zohlednil jejich argumentaci, přičemž takovýto formalistický postup nelze obecným soudům tolerovat.

11. Závěrem stěžovatelé uvedli, že by Ústavní soud neměl přehlížet poselství, které vyslal Nejvyšší soud široké veřejnosti, že i když povinnému reálně nehrozí závažná újma, není třeba plnit uložené povinnosti, stačí formálně podat dovolání s návrhem na odklad vykonatelnosti, přičemž není třeba brát zřetel na argumentaci protistrany, postačuje pouhá existence daného procesního instrumentu, resp. oprávnění soudu rozhodnout, a to podle toho, co si o dané věci myslí, čímž povyšuje „libovůli“ na ústavně aprobovaný princip.

III.

Vyjádření účastníka a vedlejší účastnice řízení

12. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkovi a vedlejší účastnici řízení.

13. Nejvyšší soud uvedl, že mu možnost rozhodnout o odkladu vykonatelnosti dává § 243 o. s. ř., přičemž splnění předpokladů pro odklad posuzuje z hlediska naplnění podmínek tohoto ustanovení a v daném případě byl shledán návrh vedlejší účastnice opodstatněným. Vzhledem k tomu, že napadené usnesení nemůže předjímat rozhodnutí o dovolání, obsahuje v souladu s rozhodovací praxí pouze stručné odůvodnění, z něhož je patrné, z jakého důvodu z hlediska splnění zákonných podmínek obsažených v daném ustanovení bylo návrhu vyhověno. Nejde tak o akt libovůle. Navíc, jestliže by dospěl k závěru, že návrh opodstatněný není, rozhodnutí o tom by nevydal. Jestliže stěžovatelé poukázali na to, že rozhodnutí odvolacího soudu ještě nenabylo právní moci, když vedlejší účastnice podala dovolání, dle Nejvyššího soudu nejde o neúčinný či nepřípustný procesní úkon, relevantní je pouze to, zda bylo doručeno všem účastníkům

řízení a zda nabylo právní moci, což se také stalo. K námitce porušení práva na zákonného soudce Nejvyšší soud uvedl, že si soudní spis vyžádal od obvodního soudu k nahlédnutí přípisem ze dne 19. 4. 2016, tedy poté, co bylo senátu č. 33 přiděleno k vyřízení podání vedlejší účastnice – návrh na odklad vykonatelnosti došlý Nejvyššímu soudu dne 11. 4. 2016. Spis byl po seznámení se s jeho obsahem, po rozhodnutí o námitce podjatosti vznesené stěžovatelem (usnesením ze dne 25. 5. 2016 sp. zn. 20 Nd 150/2016) a vydání ústavní stížnosti napadeného usnesení vrácen obvodnímu soudu. Nedošlo k vybočení z rámce úpravy daného řízení, tj. § 243b o. s. ř. a jednacího řádu Nejvyššího soudu. Proto třeba podle Nejvyššího soudu odmítnout tvrzení, že by tak ovlivnil přidělení kauzy konkrétnímu senátu, k čemuž ještě dodal, že rozhodoval o dovolání účastníků směřujících proti rozhodnutím procesní povahy opakovaně a ve všech těchto případech to byl právě senát č. 33. Dle Nejvyššího soudu je odložení vykonatelnosti do jisté míry institutem výjimečným, ovšem aplikace § 243 o. s. ř. není v jeho praxi ojedinělá, v období od 1. 1. 2013 do 14. 6. 2016 rozhodl o odkladu vykonatelnosti v 56 případech, někdy i v řádu několika dnů od jejich předložení, a tudíž úvahy stěžovatelů o „politické objednávce“ lze považovat za neopodstatněné. Nezákonnost napadeného usnesení nelze spatřovat ani v tom, že byla odložena vykonatelnost rovněž rozsudku soudu prvního stupně, neboť byl napaden rozsudek odvolacího soudu v části, kterou bylo potvrzeno (žalobě vyhovující) rozhodnutí soudu prvního stupně vůči vedlejší účastnici. S ohledem na tyto důvody Nejvyšší soud odmítl, že by porušil ústavně zaručená základní práva stěžovatelů.

14. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření k návrhu uvedla, že na nemeritorní usnesení, proti nimž není odvolání přípustné, by neměly být kladeny přísnější požadavky než na meritorní usnesení, které jsou obsaženy v § 157 odst. 4 o. s. ř. Podle vedlejší účastnice obsah napadeného usnesení odpovídá požadavkům, jak jsou stanoveny v § 169 odst. 1 a 2 o. s. ř. V daném případě Nejvyšší soud nerozhodoval ve věci samé, ale o prozatímním uspořádání poměrů účastníků před vydáním konečného rozhodnutí, resp. o dočasném odvrácení výkonu rozhodnutí, které bude představovat v případě jejího neúspěchu pouze dílčí časově omezené pozdržení inkasa žalovaného nároku. Žádná závažná újma na straně stěžovatelů, která by vyvažovala možnou újmu na její straně (nelze totiž dle vedlejší účastnice uvažovat o tom, že by raději nechala exekvovat svůj majetek a *de facto* tak ukončila svou činnost, než aby dobrovolně plnila), zde nevzniká, resp. ji stěžovatel netvrdí. Z obsahu soudního spisu je zřejmé, na základě jakých skutečností bylo o odkladu vykonatelnosti rozhodnuto, v usnesení bylo uvedeno, co je důvodem rozhodnutí a jakých zákonných ustanovení bylo použito. Upozornila, že Nejvyšší soud byl oprávněn odložit vykonatelnost i bez návrhu, tj. bez jejích jakýchkoliv tvrzení a vyjádření stěžovatele, a pokud by měl za to, že důvody pro odklad vykonatelnosti nejsou v daném případě dány, pak by s ohledem na ustálenou praxi o návrhu vůbec nerozhodoval. Povaha dané věci i naplnění ostatních podmínek § 169 odst. 2 věty druhé o. s. ř. připouští, aby usnesení o odkladu vykonatelnosti nebylo odůvodněno vůbec. Stěžovatelé navíc neuvedli, do jakého jejich základního práva výrok napadeného usnesení zasahuje, a zopakovala, že jde o časově omezené pozdržení inkasa, oproti tomu z obsahu spisu, jakož i z jejího návrhu na odložení vykonatelnosti a pozdějšího doplnění plyne, že jí hrozí závažná újma. Právní předchůdce stěžovatelů byl osobou trestně stíhanou, v civilním řízení žalovanou i pravomocně odsouzenou za způsobení úmyslných škod značného rozsahu, jeho dluhy dosahují desítek milionů korun, jsou proti němu vedeny četné exekuce, přičemž jí bylo uloženo, aby mu veškeré prostředky zaslala na bankovní účet ve Švýcarské konfederaci. Má proto důvodnou obavu, že v důsledku neprodleného výkonu budou veškeré prostředky vyvedeny mimo

prostor Evropské unie a nebude je možné získat zpět. Smysl dalšího řízení by tak byl zmařen a jí by hrozila vážná nenapravitelná škoda. Vedlejší účastnice dále zmínila, že bylo nutno vážit i přímo hrozící zásah do základů demokratické společnosti, přičemž poukázala na úlohu politických stran v ústavním systému, na to, že má přes 20 tisíc členů, zásadní měrou se podílí na správě věcí veřejných a na výkonu ústavních funkcí, a ztráta finančních prostředků v takové výši by znamenala zásadní ovlivnění řádné politické soutěže. Nejvyšší soud na základě obsahu spisu shledal dostatečné důvody pro odklad vykonatelnosti, a pokud by Ústavní soud jeho rozhodnutí zrušil pro nedostatečné odůvodnění, na pozdějším výroku by se nic nezměnilo, pouze by se stěžovatelům podařilo ji vystavit účinkům probíhající exekuce, takže by nezbylo než přistoupit k dobrovolnému plnění. Odmítla výklad stěžovatelů, že dovolání nelze podat předtím, než je rozhodnutí odvolacího soudu doručeno všem účastníkům řízení, neboť vede k absurdním důsledkům, k čemuž dodala, že dovolání podala přímo k Nejvyššímu soudu v době, kdy již bylo pravomocné. K námitce, že senát JUDr. Blanky Moudré si sám kauzu přidělil, vedlejší účastnice uvedla, že dovolání včetně návrhu na odklad vykonatelnosti bylo přiděleno senátu č. 33 v souladu s rozvrhem práce od 1. 1. 2016 do 31. 12. 2016. Dle něho o dovoláních ve věcech závazkových, s výjimkou věcí z pojištění a věcí obchodních a ochrany spotřebitele rozhoduje pouze tento senát. K porušení práva na zákonného soudce tak zasaženo nebylo. K porušení práv stěžovatelů nemohlo dojít ani procesním postupem Nejvyššího soudu, spočívajícím v tom, že si vyžádal od obvodního soudu spis, protože jen takto mohl být naplněn smysl a účel odkladu vykonatelnosti, který by naopak naplněn nebyl, kdyby vyčkával na předložení věci soudem prvního stupně po učinění všech úkonů, přičemž platí, že o odkladu lze rozhodnout kdykoliv v průběhu řízení, jakmile má dovolací soud za to, že byly splněny potřebné podmínky. Úkony podle § 241b o. s. ř. jsou soudu prvního stupně uloženy proto, aby dovolací soud mohl rozhodnout bez zbytečných průtahů, aniž by sám musel provádět další úkony, neznamená to však, že by nebyl oprávněn si vyžádat spis a skutečnosti ověřované soudem prvního stupně podle uvedeného ustanovení si předběžně posoudil sám. Z § 208, 209, 241b a 243c o. s. ř. plyne, že odvolací soud má zásadně pravomoc odmítnout dovolání pro nepřipustnost, jedinou výjimkou je odmítnutí dovolání pro opožděnost, což přísluší soudu prvního stupně. Vedlejší účastnice zmínila i tiskovou zprávu Nejvyššího soudu, z níž plyne, že o některých návrzích na odklad vykonatelnosti tento soud rozhodl v řádech několika dnů, průměrná délka je 49 dnů, o jejím návrhu bylo rozhodnuto po 57 dnech, tj. ve standardní lhůtě. Z toho také plyne, že Nejvyšší soud si v některých případech musí vyžádat spis dříve, než soud prvního stupně uskuteční veškeré úkony podle § 241b o. s. ř. Jestliže stěžovatelé namítli, že Nejvyšší soud odložil vykonatelnost také rozsudku soudu prvního stupně, uvedený soud takto rozhodl v souladu s jejich návrhem i § 243 o. s. ř., navíc vzhledem ke znění výroku rozsudku městského soudu bylo možné tento rozsudek aplikovat, resp. vykonat jen ve spojení s rozsudkem obvodního soudu. Závěrem vedlejší účastnice neshledala, že by v rozhodnutí a postupu Nejvyššího soudu došlo k pochybení ústavněprávní relevance, a proto navrhla odmítnutí ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost, případně její zamítnutí s tím, že k žádnému zásahu do základních práv a svobod nedošlo.

IV. Replika stěžovatelů

15. Ústavní soud zaslal citovaná vyjádření stěžovatelům na vědomí a k případné replice. V ní stěžovatelé poukázali na judikaturu Ústavního soudu, dle níž v materiálně pojímaném demokratickém právním státě musí být výrok soudního rozhodnutí odrazem toho, jak se soud vypořádal v odůvodnění rozhodnutí s věcnou argumentací účastníků řízení a aplikací právního řádu na daný případ, což platí i pro nemeritorní rozhodnutí. Tak tomu nemusí být buď v případě, kdy usnesení nikdo neodporoval, což neplatí tam, kde účastník předestře argumenty, z nichž plynou výhrady proti danému postupu, anebo kdy to připouští povaha věci, což za uvedených okolností splněno nebylo. Vedlejší účastníci stěžovatelé vytkli, že účelově směšuje „odůvodnění rozhodnutí“ a „důvody rozhodnutí“, ačkoliv jde o odlišné instituty, a zopakovali své výhrady obsažené v ústavní stížnosti, tedy že k aplikaci § 243 o. s. ř. nutno přistupovat restriktivně, přičemž Nejvyšší soud je povinen vypořádat veškeré námítky.

16. K tvrzení účastníka i vedlejší účastnice o příslušnosti senátu Nejvyššího soudu č. 33 stěžovatelé uvedli, že rozvrh práce pro rok 2016 rejstřík Ncn nezná a určení funkční příslušnosti soudce a senátu k vyřízení podání zapsaného do tohoto rejstříku není možné, lze však z něho seznat, že k vyřízení občanskoprávních a obchodních podání fyzických a právnických osob, které nebyly zapsány do rejstříků Cdo, Cpjn, Cul, ICdo, Ncu, NSCR a Zp, je příslušných všech 11 senátů zřízených v rámci občanskoprávního a obchodního kolegia a 2 předsedové tohoto kolegia (a to s odkazem na agendu Nd uvedenou v rozvrhu práce u všech senátů tohoto kolegia) a 39 předsedů senátů tohoto kolegia. Judikatura Ústavního soudu přitom zapovídá [např. náleze ze dne 15. 6. 2016 sp. zn. I. ÚS 2769/15 (N 115/81 SbNU 795)], aby rozvrh práce ponechal rozhodnutí o přidělení či přerozdělení věci na soudním funkcionáři, což se v daném případě stalo. Za situace, kdy rozvrh práce trpí daným deficitem, mělo být postupováno tak, že podání vedlejší účastnice mělo být bez jakéhokoliv opatření zasláno Nejvyšším soudem soudu prvního stupně k provedení úkonů podle § 241b o. s. ř. nebo měla být příslušnost soudce a senátu určena jiným transparentním způsobem vylučujícím přímý zásah soudního funkcionáře. Nelze mít za to, že senát č. 33 byl automaticky příslušným. Kromě toho podle rozvrhu práce se funkční příslušnost senátu určí podle hmotněprávní, příp. procesní kvalifikace sporné právní otázky, kterou má dovolací soud řešit nebo je za takovou v dovolání označena; takovou může být i otázka předběžná. V dané věci obecné soudy řešily spor z obchodní mandátní smlouvy, která byla uzavřena mezi podnikatelem a nepodnikající právnickou osobou, kterou nelze považovat za spotřebitele, takže šlo o závazkový spor obchodního charakteru. V době podání žaloby byly příslušné soudy okresní, nikoliv krajské, ač šlo o věc obchodní. Z rozvrhu práce se podává, že senát č. 33 není funkčně příslušný k rozhodování o dovolání ve věcech vyplývajících z obchodních závazkových vztahů, jím by zde mohl být senát č. 23. S ohledem na tyto důvody mají stěžovatelé za to, že došlo k zásahu do práva na zákonného soudce.

17. Stěžovatelé rovněž zopakovali, že Nejvyšší soud může o návrhu na odklad vykonatelnosti rozhodnout až poté, co dovolání, které nebylo odmítnuto soudem prvního stupně, mu je „oficiálně“ předloženo, jiný postup by byl v rozporu se systematickou zákona, který rozlišuje mezi řízením o dovolání před soudem prvního stupně a řízením u dovolacího soudu, přičemž oprávnění odložit vykonatelnost napadeného rozhodnutí je začleněno v části řízení u dovolacího soudu, které počíná až

předložením spisu soudem prvního stupně. Dovolací soud si – v rozporu se zákonem – vyžádal od obvodního soudu předložení soudního spisu před uplynutím soudcovské lhůty k podání repliky k podání vedlejší účastnice a před uplynutím zákonné lhůty k podání objektivně přípustného dovolání, přičemž takto postupoval – byť z podnětu vedlejší účastnice – poprvé. V jiných případech takto nepostupoval, a to ani tam, kde dovolatel podal dovolání u soudu prvního stupně několik dnů po doručení rozhodnutí odvolacího soudu, zaplatil soudní poplatek a prostřednictvím datové schránky zaslal Nejvyššímu soudu dovolání s doložením zaplacení soudního poplatku a prosbou o přednostní projednání návrhu na odložení vykonatelnosti. Stěžovatelé mají za to, že takto nestranný soud nepostupuje, přičemž se domáhají, aby Nejvyšší soud byl „donucen“ jednat se všemi účastníky nediskriminačním způsobem, tedy aby takto skutečně jednal ve všech případech, a upozorňují, že z již zmíněné statistiky neplyne, že by Nejvyšší soud aplikoval § 243 o. s. ř. často, a ani to, v kolika případech odložil vykonatelnost ještě předtím, než mu byl „oficiálně“ předložen spis soudem prvního stupně. Zpochybňují, že by šlo o ustálenou praxi, a mají za to, že vedlejší účastnici byla poskytnuta výhoda oproti běžným dovolatelům. Za daných okolností jim nelze vyčítat, že mají za to, že Nejvyšší soud rozhodoval pod politickým tlakem a na politickou objednávku, a uvedený soud by měl v řízení o ústavní stížnosti vyvrátit, že tomu tak je, nebo by to měl čestně a poctivě přiznat. Upozornili i na to, že vyjádření účastníka není koncipováno jako stanovisko předsedy senátu, ale jako stanovisko soudkyně jednající jménem místopředsedy Nejvyššího soudu.

18. K meritu věci stěžovatelé uvedli, že by z usnesení o odkladu vykonatelnosti měl být obsažen popis reálně hrozící konkrétní závažné újmy, což se z napadeného rozhodnutí nepodává, ustanovení § 243 o. s. ř. tak bylo aplikováno mechanicky a formálně, a takovýto formalistický postup by neměl být obecným soudům tolerován. Závěrem vyslovili názor, že by Ústavní soud neměl přehlédnout, že vedlejší účastnice si byla vědoma druhu a rozsahu všech závazků vůči stěžovateli při podpisu mandátní smlouvy ze dne 2. 5. 1997, jak má plynout ze svědecké výpovědi Ing. Miloše Zemana a Ing. Barbory Snopkové v řízení vedeném u obvodního soudu pod sp. zn. 13 C 260/2009.

V.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

19. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. žádný takový prostředek v posuzované věci k dispozici neměli; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

VI.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

20. Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není součástí soustavy soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo všeobecného dozoru nad jejich rozhodovací činností; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce a nerespektují hodnotový základ právního řádu daný ústavním pořádkem a mezinárodními závazky České republiky. Proto Ústavní soud napadené soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovateli namítáno v ústavní stížnosti, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

21. Stěžovatelé v ústavní stížnosti tvrdí, že v řízení o návrhu vedlejší účastnice na odklad vykonatelnosti bylo porušeno jejich právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. Zde Ústavní soud připomíná, že právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny se nevyčerpává vymezením věcné, funkční a místní příslušnosti soudu podle příslušného procesního předpisu, ani pouhým zákonným vymezením obsazení soudu podle zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, nýbrž dále vyžaduje, aby pravidla přidělování soudní agendy byla stanovena přímo v rozvrhu práce, a to předem, transparentně a obecnou formou, a aby obsahovala záruky proti případnému zneužití (viz v podrobnostech náleze ze dne 27. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1171/14 (N 47/76 SbNU 649). Ústavní soud ve své judikatuře zastává názor (viz cit. náleze), že pro obecné soudy je rozvrh práce „zákonem“, základním kamenem jejich rozhodovací činnosti (jde o *lex specialis* ve vztahu k obecně stanoveným pravidlům příslušnosti soudu a soudce), přičemž i takový akt je zapotřebí správně a adekvátně interpretovat ve smyslu posuzované problematiky. Současně však Ústavní soud respektuje tu skutečnost, že v praxi správné přidělení věci podle rozvrhu práce soudu může být někdy „hraničním problémem“, závislým na odpovídajícím použití a výkladu hmotného práva, ovšem tam, kde je předmět sporu jasně vymezen, může pochybení dosáhnout ústavněprávní intenzity spočívající v porušení čl. 38 odst. 1 Listiny.

22. Ústavní soud proto na tomto základě zkoumal, zda Nejvyšší soud respektoval pravidla přidělování věcí stanovené v rozvrhu práce pro rok 2016. Věc byla přidělena senátu č. 33, jehož členy tehdy byli soudkyně JUDr. Blanka Moudrá a JUDr. Ivana Zlatohlávková a soudci JUDr. Václav Duda a JUDr. Pavel Krbek; do působnosti tohoto senátu náleželo rozhodování o dovoláních ve věcech závazkových, s výjimkou věcí z pojištění a věcí obchodních, a o dovoláních ve věcech, v nichž je řešena otázka ochrany spotřebitele, nebylo-li stanoveno jinak, ve sporech ze závazkových práv a povinností vzniklých po 1. 1. 2014, ve věcech, v nichž předcházelo rozhodčí řízení, jehož předmětem byl spor ze spotřebitelské smlouvy, a konečně ve věcech Nd. Vzhledem k tomu, že rozvrh práce (resp. rejstřík) označení „Ncn“ neznal, a ani výslovně nestanovil působnost určitého senátu rozhodovat o odkladu vykonatelnosti, lze vycházet z toho, že věc byla s ohledem na akcesorickou povahu daného návrhu přidělena tomu senátu, kterému náleželo rozhodovat o dovolání vedlejší účastnice. Nutno dodat, že pokud snad Nejvyšší soud měl za to, že jde o věc nespádající do specializace žádného senátu, a přidělil ji dle rozvrhu práce předseda kolegia s ohledem na „zájem plynulého vyřízení“ senátu č. 33, uplatní se na tento způsob přidělování přiměřeně závěry Ústavního soudu obsažené v bodech 24 a 25 tohoto nálezu, které se týkají ústavních požadavků na obsah soudního rozvrhu práce a ústavněprávních konsekvencí pro případ, že tyto požadavky nesplňují.

23. Z hlediska přidělení věci senátu č. 33 však Ústavní soud dospěl k závěru, že k pochybení nedošlo z důvodu povahy přidělované věci. Do působnosti senátu č. 33 patřilo rozhodování o dovolání v závazkových věcech, to však s výjimkou obchodních (viz blíže sub 22). Jak uvedl Nejvyšší soud v usnesení ze dne 15. 12. 1998 sp. zn. 33 Cdo 2272/1998, závazkový vztah mezi stranami, které uzavřely dohodu podle § 262 odst. 1 obchodního zákoníku, tedy že se jejich vztah řídí obchodním zákoníkem, je závazkovým vztahem obchodním a spor mezi těmito stranami je z procesního hlediska obchodní věcí. Otázkou ovšem je, zda v daném případě o takovou věc skutečně mohlo jít, když jediným vodítkem mohlo být to, že smluvní strany pouze jimi uzavřenou smlouvu nazvaly „mandátní“. Ta byla sice jako smluvní typ upravena a označena v obchodním zákoníku (§ 566 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník), avšak pro spolehlivý závěr pro to, že tedy toliko tímto způsobem projeví vůli podřídit daný závazkový vztah tomuto předpisu, to není dostačující. K tomu Ústavní soud dodává, že i kdyby byl jiného názoru, nemohl by však dospět k závěru, že Nejvyšší soud postupoval svévolně, neboť přinejmenším šlo o zmíněný „hraniční problém“ (viz sub 21), kdy přidělení věci záviselo na nikoliv jednoduchém hmotněprávním posouzení, které nebylo možno vyřešit pouze na základě toho, zda byl onen odkaz označen terminologií jednoho či druhého zákoníku; samotné označení – smlouva mandátní či smlouva příkazní – nepředstavuje dostatečné odlišení, neboť znamená v právní terminologii totéž, a nevede tak k bezpečnému závěru, že jde o tzv. fakultativní obchod (tedy závazkový vztah řídicí se po dohodě jeho stran pravidly podle § 262 obchodního zákoníku, v tehdy účinném znění), když navíc způsob vymezení působnosti senátu č. 33 spolehlivý závěr o jeho příslušnosti pouze na základě tohoto označení neumožňoval.

24. V nálezu sp. zn. I. ÚS 2769/15 (sub 16), kterého se stěžovatelé dovolávají, Ústavní soud dále dospěl k závěru, že pravidla přidělování soudní agendy musejí být stanovena přímo v rozvrhu práce (formální aspekt) a musejí být transparentní, obecná, určená předem a musí obsahovat záruky proti případnému zneužití (materiální aspekt). V souvislosti s druhým aspektem uvedl, že „rozvrh práce musí obsahovat transparentní předem stanovená obecná pravidla pro určení konkrétního soudce nebo soudců v senátu, kteří ve věci budou rozhodovat, pravidla pro jejich zastupování v případě jejich důvodné krátkodobé absence či podjatosti i pravidla pro přerozdělování věcí pro případ dlouhodobé absence soudce“, a „tudíž nemůže rozhodnutí o přidělení či přerozdělení věci přenechat na soudním funkcionáři, neboť takové uspořádání ohrožuje nezávislost soudců a důvěru veřejnosti v soudní moc a zbavuje účastníky řízení účinné ochrany proti účelové manipulaci“, přičemž „[s]oudce, který byl povolán na základě takového rozhodnutí soudního funkcionáře, není zákonným soudcem podle čl. 38 odst. 1 Listiny“, a „vzhledem k absenci účinných záruk poskytovaných českým právním řádem proti zneužití diskrece předsedy soudu při přidělování a přerozdělování věcí je takové přidělení či přerozdělení věci rovněž v rozporu s interní nezávislostí soudců, která je nedílnou komponentou práva na nezávislý a nestranný soud chráněného čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy [o ochraně lidských práv a základních svobod] a nesplňuje požadavky stanovené právem na nezávislý a nestranný soud podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy [o ochraně lidských práv a základních svobod]“.

25. Uvedeným požadavkům rozvrh práce Nejvyššího soudu pro rok 2016 nevyhovoval. Podle tohoto rozvrhu věci přidělené příslušnému senátu přiděluje jeho jednotlivým členům řídící předseda senátu, přičemž dbá na rovnoměrné vytížení všech členů senátu; je-li v senátu zařazen větší počet soudců než tři, složení senátu, který rozhodne

přidělenou věc, není-li stanoveno rozvrhem práce jinak, určuje řídící předseda senátu. Vzhledem k tomu, že v senátě č. 33 byli čtyři soudkyně a soudci, bylo pouze na řídícím předsedovi senátu, kterému z členů senátu věc přidělí a v jakém složení bude daný senát věc rozhodovat. Takováto pravidla přidělování věcí jednotlivým soudcům nelze označit za objektivní, transparentní a za předem určená; takové rozvržení práce je v rozporu s požadavky práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. V okamžiku, kdy věc napadla k Nejvyššímu soudu, nebylo možné podle těchto pravidel určit, konkrétně který ze soudců by ji měl rozhodovat, na čemž nic nemění, že „shodou okolností“ v tomto případě je těchto možností méně než v případě jiných (mnohočetných) senátů Nejvyššího soudu, neboť tato skutečnost jen omezuje, nikoliv však vylučuje možnost nežádoucího účelového přidělování věci soudci, resp. ustanovování senátu, a stejně není podstatné, že o přidělení věci nerozhodoval soudní funkcionář (v užším smyslu), ale řídící předseda senátu. Pakliže věc byla přidělena soudcům tímto způsobem, nezbylo než Ústavnímu soudu konstatovat porušení práva na zákonného soudce i z tohoto důvodu. Ústavní soud zdůrazňuje, že uvedené závěry se vztahují k rozvrhu práce platného pro tu část roku 2016, ve které byla předmětná věc přidělena senátu č. 33, a nikoliv rozvrhu práce aktuálně platného.

26. Stěžovatelé dále namítli, že Nejvyšší soud ústavní stížností napadené usnesení neodůvodnil, resp. že se nevypořádal s jejich argumentací, přičemž tím vyslal veřejnosti poselství, že i když povinnému reálně nehrozí závažná újma, není třeba plnit uložené povinnosti, stačí formálně podat dovolání s návrhem na odklad vykonatelnosti. Této námitce mohl Ústavní soud přisvědčit jen zčásti, nebo návrh na odklad vykonatelnosti byl vedlejší účastníci odůvodněn, avšak Nejvyšší soud na její argumentaci ve svém vyhovujícím usnesení nereagoval. K povinnosti odůvodnit své usnesení o odkladu vykonatelnosti se Ústavní soud vyjádřil v nálezu ze dne 23. 8. 2017 sp. zn. III. ÚS 3425/16, a to v případě jak negativního rozhodnutí, o něž tehdy šlo, tak i toho pozitivního (viz body 32 a 33 odůvodnění cit. nálezu). Konstatoval-li Nejvyšší soud v odůvodnění napadeného usnesení toliko naplnění zákonné podmínky pro odložení vykonatelnosti dovoláním napadeného rozhodnutí, tedy aniž by alespoň stručně uvedl, jaké konkrétní věcné důvody ho k tomuto závěru vedly, a v této souvislosti se nijak nevypořádal s argumenty stěžovatelů, které ve svých podáních vůči návrhu vedlejší účastnice uplatnili, pak Ústavní soud nemůže než uzavřít, že Nejvyšší soud nerespektoval příslušnou procesní úpravu (§ 169 odst. 2 o. s. ř.), jeho rozhodnutí je nepřezkoumatelné, což vede k závěru o přítomnosti prvku libovůle v soudním rozhodování, a to nikoli v podobě úmyslného pochybení (to ani stěžovatelé netvrdí), nýbrž v podobě systémové vady.

27. A tak tomu je i v tomto případě, neboť návrh vedlejší účastnice na odklad vykonatelnosti je odůvodněn podstatnými skutečnostmi, ovšem bez významu zjevně není ani oponentura, kterou stěžovatelé ve svých vyjádřeních předešleli. Nepromítla-li se argumentace stran v tak pro obě strany řízení závažné věci do odůvodnění napadeného usnesení, zůstává objektivně jen věcí spekulace, z jakých důvodů bylo o odkladu vlastně rozhodnuto. Samotná hrozba vážnou újmu může spočívat jak v důsledcích výkonu dovoláním napadeného rozhodnutí, tak ale i v tom, že i v případě úspěchu dovolatele již nebude možné zjednat nápravu následků mezitím vykonaného rozhodnutí. Ani jedno však z napadeného usnesení neplyne, neboť to není dostatečně zdůvodněno. Proto Ústavní soud dospěl k závěru, že Nejvyšší soud porušil rovněž právo stěžovatelů na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny, neboť do jejich právního postavení zjednaného pravomocným rozhodnutím bylo zasazeno nepřezkoumatelným

postupem, přičemž pouhý odkaz na § 243 o. s. ř. k naplnění této ústavní kautely (požadavek řádného odůvodnění zásahu – viz k tomu nález ze dne 23. 8. 2017 sp. zn. III. ÚS 3425/16) nedostačuje.

28. Uvádějí-li stěžovatelé, že Nejvyšší soud postupoval nestandardně, když si vyžádal od obvodního soudu spis, a rozhodl ještě předtím, než skončilo řízení o dovolání před soudem prvního stupně, jde o námitku pro výsledek řízení – a vzhledem k výsledku řízení (které se bude opakovat) – bezpředmětnou. Nicméně Ústavní soud pokládá za potřebné dodat, že interpretace příslušných procesních předpisů musí vždy směřovat k tomu, aby obecnými soudy poskytovaná ochrana práv účastníků řízení byla rychlá a účinná, což v některých případech vyžaduje, aby soud jednal (zasáhl) v podstatě ihned, bez jakýchkoliv průtahů. Stěžovatelé sice zdůrazňují nutnost dodržovat určitou proceduru tak, jak ji vyvozují z příslušné právní úpravy, z ústavní stížnosti však není zcela zřejmé, na jakém procesním právu měli být daným postupem Nejvyššího soudu dotčeni, resp. proč by postup, kterého se stěžovatelé domáhají, předcházel požadavku na efektivní ochranu práv dotčeného účastníka řízení. Kdyby takto Nejvyšší soud postupoval pouze v případě vedlejší účastnice, bylo by možné se ztotožnit s názorem stěžovatelů, že by mohlo jít o porušení zásady rovnosti vůči jiným účastníkům soudního řízení, kteří se rovněž domáhali odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí, a že to může vyvolávat v očích veřejnosti pochybnosti o určitém „privilegovaném“ zacházení s vedlejší účastnicí. Současně však platí, že pokud by pro takový postup v daném případě existovaly závažné důvody, nebylo by mu (jako takovému) z hlediska ústavnosti možné nic vytknout. Dlužno ale dodat, nic nenasvědčuje tomu, že by vedlejší účastnice byla skutečně nějak upřednostněna, bylo-li v jiných věcech o návrzích na odklad vykonatelnosti rozhodnuto v podstatně kratší době, přičemž se Ústavnímu soudu nejeví až tak podstatné, zda v těchto případech si Nejvyšší soud vyžádal soudní spis k nahlédnutí, či nikoliv.

29. Námitky stěžovatelů, že dovolání bylo „předčasné“, neboť napadené rozhodnutí odvolacího soudu v době jeho podání ještě nenabylo právní moci, a že Nejvyšší soud protiprávně odložil i vykonatelnost rozhodnutí soudu prvního stupně, považuje Ústavní soud za zjevně neopodstatněné již jen pro absenci jakéhokoliv ústavněprávního přesahu, přičemž z hlediska věcné správnosti pro stručnost odkazuje i na argumentaci Nejvyššího soudu (i vedlejší účastnice) obsaženou ve vyjádření k ústavní stížnosti.

30. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podané ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Takto rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu). O návrhu podle § 39 Ústavní soud sice nerozhodl, nicméně mu fakticky vyhověl, když rozhodl v co nejkratší době poté, co byla vyřešena otázka procesního nástupnictví (sub 4).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 9. dubna 2019

Jaromír Jirsa
předseda senátu